

В. М. Чернега, докт. юрид. наук, доцент, професор

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Кафедра приватного права

Проспект Берестейський, 54/1, Київ, 03057, Україна

e-mail: vitalii.cherneha@kneu.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9118-6562>

КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМ ПРАВА, ЩО ВПОРЯДКОВУЮТЬ ВІДНОСИНИ, ОБ'ЄКТОМ ЯКИХ Є ЕЛЕКТРОННІ ТА ЦИФРОВІ ГРОШІ

Статтю присвячено класифікації норм права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші. Визначено, що норми права є першим елементом механізму правового регулювання відносин, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші.

Норми права, що встановлюють порядок надання емітентами електронних грошей фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей і виконання платіжних операцій з ними (регулятивні норми права) диференційовано на такі групи: норми права, що встановлюють порядок відкриття та обслуговування електронних гаманців; норми права, що встановлюють вимоги до емітентів електронних грошей та їх комерційних агентів; норми права, що встановлюють порядок випуску електронних грошей; норми права, що встановлюють порядок погашення електронних грошей; норми права, що встановлюють обмеження щодо використання електронних грошей; норми права, що встановлюють особливості виконання платіжних операцій з електронними грошима.

Норми права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є цифрові гроші (регулятивні норми права), диференційовано на такі групи: норми права, що встановлюють порядок випуску цифрових грошей; норми права, що встановлюють порядок зберігання цифрових грошей; норми права, що встановлюють порядок погашення цифрових грошей; норми права, що встановлюють особливості виконання платіжних операцій із застосуванням цифрових грошей.

Доведено, що система атипових норм права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші, не є розлогою (є усіченою), оскільки до неї не належать різні види приписів, що не мають конкретних правил поведінки.

Ключові слова: норми права, гроші, електронні гроші, цифрові гроші, об'єкти правовідносин.

Постановка проблеми. Норми права та їхні галузеві види є об'єктами наукових класифікацій. Незважаючи на це, в юридичній науці донині не презентовано авторську класифікацію норм права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші. Зазначене вище створює достатні передумови для реалізації мети такого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Електронні гроші є об'єктом до-

сліджень багатьох учених-юристів сучасності. Так, В. В. Посполітак окреслив питання про правову природу грошей як об'єктів цивільного права [6, с. 85-89].

І. О. Трубін окреслює, що електронні гроші – це основний елемент системи електронних платежів. Згаданий науковець визначає їхні особливості, встановлює наявність в електронних грошей функцій грошей. Крім того, він розглядає правове забезпечення обігу електронних грошей [11].

С. І. Шимон розглядає електронні гроші як об'єкти цивільних прав. Згадана вчена визначає особливості електронних грошей, які відрізняють їх від права вимоги, і доводить, що правовідносини з їх використанням притаманні ознаки надання фінансових послуг, що уподібнює їх до традиційних грошей. Цивілістка акцентує увагу на тому, що електронні гроші емітуються банком і є одиницями вартості, які зберігаються на електронному пристрої. Вони, за висновками нашої сучасниці, є засобом платежу, хоча сфера їхнього використання обмежена. З рештою, авторка висновує, що вони приймаються як платіжний засіб не всіма суб'єктами цивільних правовідносин і не є однорідними в різних платіжних системах. Крім того, електронні гроші, є приватними грошима, які емітуються персонально за зверненням користувача (комерційного агента) певною банківською установою, яка власними коштами забезпечує їхню майнову цінність, гарантуючи їх обмін на законний засіб платежу [12, с. 18].

В. В. Рядінська визначає проблеми правового регулювання обігу електронних грошей в Україні, аналізує їх як фінансово-правову категорію, а також окреслює специфіку правового регулювання їхнього обігу в зарубіжних країнах [9, с. 190-195].

А. М. Ісаєв надає цивільно-правову характеристику договору емісії електронних грошей [2, с. 100-112].

О. С. Кравченко, Р. А. Сурело визначають правову природу електронних грошей, їхніх основних видів та тенденції розвитку в Україні [3, с. 53-56].

М. А. Пожидаєва прагне вдосконалити наукові положення щодо визначення термінів «електронні платіжні системи» й «електронні гроші» «з обґрунтуванням відсутності між ними рівнозначності через те, що в електронних платіжних системах платежі здійснюються дистанційно за допомогою електронних каналів зв'язку та різних електронних платіжних інструментів, зокрема електронних грошей» [5, с. 16].

Л. В. Товкун, А. О. Ахмедова провадять порівняльне дослідження правового регулювання електронних грошей в Україні та Великій Британії [10, с. 278-281].

М. В. Глух, Н. М. Ковалко виокремлюють такі проблеми правового регулювання обігу електронних коштів: а) відсутність визначення правового статусу емітентів електронних грошей; б) відсутність органу державної влади, що координує зазначену діяльність; в) низький рівень доступності електронних грошей та розширення сфери їхнього застосування [1, с. 104-110].

А. А. Шульгін окреслює правове регулювання обігу електронних грошей на регіональному рівні за правом ЄС [13, с. 174-178], а також правничі проблеми анонімності власників електронних грошей [14, с. 65-69].

К. Р. Петрофанова на рівні дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук розкриває цивільно-правові аспекти електронних грошей. Згадана дослідниця визначає сутність грошей як в економічному, так і в юридичному ра-

Система атипових норм права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші, не є розлогою (є усиченою), оскільки до неї не належать різні види приписів, що не мають конкретних правил поведінки. До нетипових приписів, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші, належать такі норми-дефініції Закону України «Про платіжні послуги»: «електронний гаманець», «електронні гроші», «емітент електронних грошей», «установа електронних грошей», «цифрові гроші Національного банку України (цифрові гроші)».

Прикладами атипових приписів, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші, є норми-дефініції, що фігурують у Положенні про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними, зокрема: «випуск електронних грошей», «електронний гаманець», «електронний гаманець емітента електронних грошей», «електронний гаманець комерційного агента», «електронний гаманець користувач», «електронний гаманець споживача», «електронний гаманець технічний», «емітент», «іноземна установа електронних грошей», «комерційний агент з обмінних операцій», «комерційний агент із погашення електронних грошей», «комерційний агент із розповсюдження електронних грошей», «користувач», «обмінні операції з електронними грошима», «платіжна картка багаточільового використання», «погашення електронних грошей», «розповсюдження електронних грошей», «стягувач», «технологічний оператор платіжних послуг», «товар», «уповноважений працівник комерційного агента», «філія іноземної установи електронних грошей».

Висновки і пропозиції. Норми права є першим складником механізму правового регулювання відносин, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші. Адже до елементів такого механізму, крім норм права, належать: юридичні факти, що є підставою для виникнення та динаміки правовідносин, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші; правовідносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші; акти реалізації прав та обов'язків учасників правовідносин, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші; правова свідомість; правова культура.

Норми права, що встановлюють порядок надання емітентами електронних грошей фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей і виконання платіжних операцій з ними (регулятивні норми права) диференційовано на такі групи: 1) норми права, що встановлюють порядок відкриття та обслуговування електронних гаманців; 2) норми права, що встановлюють вимоги до емітентів електронних грошей та їх комерційних агентів; 3) норми права, що встановлюють порядок випуску електронних грошей; 4) норми права, що встановлюють порядок погашення електронних грошей; 5) норми права, що встановлюють обмеження щодо використання електронних грошей; 6) норми права, що встановлюють особливості виконання платіжних операцій з електронними грошима.

Норми права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є цифрові гроші (регулятивні норми права), диференційовано на такі групи: 1) норми права, що встановлюють порядок випуску цифрових грошей; 2) норми права, що встановлюють порядок зберігання цифрових грошей; 3) норми права, що встановлюють порядок погашення цифрових грошей; 4) норми права, що встановлюють особливості виконання платіжних операцій із застосуванням цифрових грошей.

Система атипових норм права, що впорядковують відносини, об'єктом яких

є електронні та цифрові гроші, не є розлогою (є усіченою), оскільки до неї не належать різні види приписів, що не мають конкретних правил поведінки.

Список використаної літератури

---

1. Глух М. А., Ковалко Н. М. Правове регулювання електронних грошей в Україні. Київський часопис права. 2022. № 1. С. 104-110.
2. Ісаєв А. М. Цивільно-правова характеристика договору емісії електронних грошей. Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60-річчя від Дня народження професора Ірини Володимирівни Жилінкової) / за заг. ред. Р. О. Стефанчука. Харків: Право, 2019. С. 100-112.
3. Кравченко О. С., Сурело Р. А. Правова природа електронних грошей, їх основні види та тенденції розвитку в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 1. С. 53-56.
4. Петрофанова К. Р. Цивільно-правова характеристика електронних грошей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2021. 20 с.
5. Позыдаєва М. А. Фінансово-правове регулювання платіжних систем в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2020. 554 с.
6. Посполітак В. В. До приватноправового регулювання грошей за законодавством України. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2007. Т. 64. С. 85-89.
7. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними: Постанова Правління Національного банку України від 29.09.2022 р. № 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text>.
8. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.
9. Рядінська В. Проблеми правового регулювання обігу електронних грошей в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12. С. 190-195.
10. Товкун Л. В., Ахмедова А. О. Правове регулювання електронних грошей в Україні та Великій Британії (порівняльний аналіз). Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 9. С. 278-281. URL: http://www.lsej.org.ua/9_2020/70.pdf.
11. Трубін І. О. Правові засади функціонування системи електронних платежів у сфері електронної комерції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2012. 19 с.
12. Шимон С. І. Майнові права як об'єкти цивільних правовідносин (теоретичні та практичні аспекти): автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 40 с.
13. Шульгін А. А. Правове регулювання обігу електронних грошей на регіональному рівні за правом ЄС. Приватне право і підприємництво. 2020. Вип. 20. С. 174-178.
14. Шульгін А. А. Проблеми анонімності власників електронних грошей: юридичний аспект. Часопис цивілістики. 2020. Вип. 36. С. 65-69.

References

---

1. Glukh, M. V., Kovalko, N. M. (2022). Legal regulation of electronic money in Ukraine. *Kyiv Law Journal*, 1, 104-110. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.1.16> [in Ukrainian].
2. Isaev A. M. (2019). Civil and legal characteristics of the electronic money emission contract. *Memories of a Man, a Erudite, a Scientist (for the 60th anniversary of the birthday of Professor Iryna Volodymyrivna Zhilinkova) / by General ed. R. O. Stefanchuk*. Kharkiv: Pravo, 100-112 [in Ukrainian].
3. Kravchenko, O. S., Surelo, R. A. (2019). Legal nature of electronic money, its main types and development trends in Ukraine. *South Ukrainian Law Journal*, 1, 53-56 [in Ukrainian].
4. Petrofanova, K. R. (2021). Civil law characteristics of electronic money. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
5. Pozhydaeva, M. A. (2020). Financial and legal regulation of payment systems in Ukraine. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Pospolitat, V. V. (2007). *To the private law regulation of money according to the*

- legislation of Ukraine. NaUKMA Research Papers. Law, 64, 85-89 [in Ukrainian].
7. On the approval of the Regulation on the issuance of electronic money and the implementation of payment transactions with it: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated September 29, 2022 No. 210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text> [in Ukrainian].
  8. On payment services: Law of Ukraine dated June 30, 2021 No. 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> [in Ukrainian].
  9. Ryadinska, V. (2016). Problems of legal regulation of electronic money circulation in Ukraine. *Entrepreneurship, economy and law*, 12, 190-195 [in Ukrainian].
  10. Tovkun, L. V., Akhmedova, A. O. (2020). Legal regulation of electronic money in Ukraine and the Great Britain (comparative analysis). *Juridical scientific and electronic journal*, 9, 278-281. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-9/68>.
  11. Trubin, I. O. (2012). Legal principles of the functioning of the electronic payment system in the field of electronic commerce. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
  12. Shymon, S. I. (2014). Property rights as objects of civil legal relations (theoretical and practical aspects). Extended abstract of doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
  13. Shulgin, A. (2020). Legal regulation of the digital currency at EU regional level. *Private law and entrepreneurship*, 20, 174-178. DOI: <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2020.20.32> [in Ukrainian].
  14. Shulgin, A. (2020). Anonymity of owners of digital currency problems: legal aspect. *Journal of Civilization*, 36, 65-69. DOI: <https://doi.org/10.32837/chc.v0i36.203> [in Ukrainian].

Стаття надійшла 10.09.2024 р.

V. M. Cherneha, Doctor of Science of Law, Docent, Professor
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
the Department of Private Law
54/1 Beresteiskyy Av, Kyiv, 03057, Ukraine
e-mail: vitalii.cherneha@kneu.edu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9118-6562>

CLASSIFICATION OF LEGAL PROVISIONS REGULATING RELATIONS, THE OBJECT OF WHICH IS ELECTRONIC AND DIGITAL MONEY

Summary

The article is devoted to the classification of legal provisions regulating relations, the object of which is electronic and digital money. It was determined that legal provisions are the first element of the mechanism of legal regulation of relations, the object of which is electronic and digital money.

The legal rules establishing the procedure for the provision of financial payment services by electronic money issuers for the issuance of electronic money and the execution of payment transactions with them (regulatory legal rules) are differentiated into the following groups: legal rules establishing the procedure for opening and maintaining electronic wallets; legal rules establishing requirements for issuers of electronic money and their commercial agents; legal rules establishing the procedure for issuing electronic money; legal rules establishing the procedure for repayment of electronic money; legal rules establishing restrictions on the use of electronic money; legal rules establishing the specifics of performing payment transactions with electronic money.

Legal rules regulating relations, the object of which is digital money (regulatory

legal rules), are differentiated into the following groups: legal rules establishing the procedure for issuing digital money; legal rules establishing the procedure for storing digital money; legal rules establishing the procedure for repayment of digital money; legal rules establishing the specifics of performing payment transactions using digital money.

It is proved that the system of atypical legal provisions regulating relations, the object of which is electronic and digital money, is not extensive (its truncated), since it does not include various types of prescriptions that do not have specific rules of behavior.

Keywords: legal rules, money, electronic money, digital money, objects of legal relations.